Evropský parlament
2019-2024

Výbor pro zahraniční věci

2023/2106(INI)

14.9.2023

NÁVRH ZPRÁVY

o strategii EU pro Střední Asii
(2023/2106(INI))

Výbor pro zahraniční věci

Zpravodaj: Karsten Lucke

PR_INI

OBSAH

Strana

VYSVĚTLUJÍCÍ PROHLÁŠENÍ.....3

NÁVRH USNESENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU 4

VYSVĚTLUJÍCÍ PROHLÁŠENÍ

Střední Asie je pro Evropskou unii strategicky významným regionem. EU se zde angažuje na základě strategie pro Střední Asii z roku 2019, která se soustředí na podporování odolnosti, prosperity a regionální spolupráce.

Středoasijský region se musí od přijetí strategie vypořádávat s vážnými externími událostmi, např. s nezákonnou útočnou válkou Ruska proti Ukrajině, nástupem Tálibánu k moci v Afghánistánu a velmocenskými ambicemi Číny, i s vnitřní nestabilitou, jako byly zejména násilné nepokoje v Kazachstánu v lednu 2022, represivní opatření po protestech v tádžické autonomní oblasti Horský Badachšán v listopadu 2021 a květnu 2022 a v uzbecké Karakalpakstánské republice v červenci 2022 a opakované střety na hranicích mezi Kyrgyzstánem a Tádžikistánem.

Zpráva se zabývá příležitostmi s výzvami užší spolupráce EU se Střední Asií v kontextu celosvětových a regionálních změn.

NÁVRH USNESENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU

o strategii EU pro Střední Asii
(2023/2106(INI))

Evropský parlament,

– s ohledem na společné sdělení Komise a vysoké představitelky Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku ze dne 15. května 2019 „EU a Střední Asie: Nové příležitosti pro silnější partnerství“ (JOIN(2019)0009),

– s ohledem na závěry Rady ze dne 17. června 2019 o nové strategii EU pro Střední Asii,

– s ohledem na společné prohlášení Komise a vysoké představitelky Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku ze dne 19. září 2018 „Propojení Evropy a Asie – Základní prvky strategie EU“ (JOIN(2018)0031),

– s ohledem na společné sdělení Komise a vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku ze dne 1. prosince 2021 „Strategie Global Gateway“ (JOIN(2021)0030),

– s ohledem na výsledky 18. zasedání ministrů zahraničních věcí EU a Střední Asie konaného dne 17. listopadu 2022 v Samarkandu, které se zaměřilo na řešení společných výzev,

– s ohledem na společné tiskové prohlášení hlav států Střední Asie a předsedy Evropské rady vydané po druhém regionálním setkání na vysoké úrovni, které se konalo dne 2. června 2023 v Čolpon-Atě,

– s ohledem na posílenou dohodu o partnerství a spolupráci mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na jedné straně a Republikou Kazachstán na straně druhé[1],

– s ohledem na dohodu o partnerství a spolupráci mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na jedné straně a Kyrgyzskou republikou na straně druhé[2],

– s ohledem na návrh rozhodnutí Rady o uzavření posílené dohody o partnerství a spolupráci mezi Evropskou unií na jedné straně a Kyrgyzskou republikou na straně druhé jménem Evropské unie, který předložila Komise dne 13. června 2022 (COM(2022)0277 final),

– s ohledem na dohodu o partnerství a spolupráci mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na jedné straně a Republikou Tádžikistán na straně druhé[3],

– s ohledem na dohodu o partnerství a spolupráci mezi Evropskými společenstvími

[1] Úř. věst. L 29, 4.2.2016, s. 3.
[2] Úř. věst. L 196, 28.7.1999, s. 48.
[3] Úř. věst. L 350, 29.12.2009, s. 3.

a jejich členskými státy na jedné straně a Republikou Uzbekistán na straně druhé[4],

– s ohledem na závěry konference o propojení EU a Střední Asie konané dne 18. listopadu 2022, druhého ekonomického fóra EU a Střední Asie, konaného ve dnech 18. a 19. května 2023, čtvrtého fóra občanské společnosti EU a Střední Asie konaného dne 10. března 2023 a sedmé konference EU a Střední Asie na vysoké úrovni o životním prostředí a vodních zdrojích konané ve dnech 23. a 24. února 2023,

– s ohledem na studii „Udržitelné dopravní propojení Evropy a Střední Asie“ zveřejněnou dne 30. června 2023, která byla financována EU a provedena Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj,

– s ohledem na memorandum o porozumění podepsané dne 7. listopadu 2022 mezi EU a Kazachstánem o strategickém partnerství pro suroviny, baterie a zelený vodík,

– s ohledem na závěry dialogu vedeného se zeměmi Střední Asie o lidských právech,

– s ohledem na svá předchozí usnesení o Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Tádžikistánu, Turkmenistánu a Uzbekistánu,

– s ohledem na článek 54 jednacího řádu,

– s ohledem na zprávu Výboru pro zahraniční věci (A9-0000/2023),

A. vzhledem k tomu, že tento region se musí od přijetí strategie EU pro Střední Asii vypořádávat s vážnými externími událostmi, např. s nezákonnou útočnou válkou Ruska proti Ukrajině, nástupu Tálibánu k moci v Afghánistánu a velmocenskými ambicemi Číny, i s vnitřní nestabilitou, jako byly zejména násilné nepokoje v Kazachstánu v lednu 2022, represivní opatření po protestech v tádžické autonomní oblasti Horský Badachšán v listopadu 2021 a květnu 2022 a v uzbecké Karakalpakstánské republice v červenci 2022 a opakované střety na hranicích mezi Kyrgyzstánem a Tádžikistánem;

B. vzhledem k tomu, že Střední Asie je pro EU regionem strategického zájmu, pokud jde o otázky bezpečnosti, konektivity, diverzifikace energie a zdrojů, řešení konfliktů a obrany mnohostranného mezinárodního řádu založeného na pravidlech;

C. vzhledem k tomu, že posílené dohody o partnerství a spolupráci jsou dohodami nové generace, které tvoří pilíř vztahů EU se Střední Asií;

D. vzhledem k tomu, že dne 27. října 2022 se uskutečnilo první setkání představitelů EU a zemí Střední Asie v Astaně a dne 2. června 2023 následovalo druhé setkání v Čolpon-Atě; vzhledem k tomu, že další summit je již naplánován na rok 2024; vzhledem k tomu, že tato setkání představují další institucionalizaci vztahů EU a Střední Asie a doplňují stávající regionální dialogy a platformy;

Angažovanost EU ve Střední Asii

1. upozorňuje na to, že EU a Střední Asie čelí hlubokým celosvětovým a regionálním geopolitickým změnám, které se pro ně staly silným podnětem k utužení vzájemně

[4] Úř. věst. L 229, 31.8.1999, s. 3.

prospěšné spolupráce; vybízí EU, aby zintenzivnila vztahy se Střední Asií vzhledem k jejímu geostrategickému významu; s potěšením bere na vědomí intenzivnější kontakty na vysoké úrovni mezi EU a Střední Asií, zejména setkání středoasijských hlav států s předsedou Evropské rady, a práci zvláštní zástupkyně EU pro Střední Asii; vítá záměr přijmout společný plán EU a Střední Asie k posílení dialogu a spolupráce v konkrétních oblastech; vybízí EU, aby pokračovala v podpoře politických a hospodářských reforem a posilování právního státu, demokracie, řádné správy a dodržování lidských práv;

2. konstatuje, že postavení Ruska v tomto regionu bylo oslabeno v důsledku jeho útočné války proti Ukrajině a že státy Střední Asie tato válka přiměla ke spolupráci s dalšími aktéry, kteří se zde začali výrazněji angažovat; zdůrazňuje, že EU by se měla této příležitosti chopit k upevnění vzájemně výhodné spolupráce;

3. je si vědom toho, že útočná válka Ruska proti Ukrajině a její důsledky představují pro středoasijské státy, které tradičně udržují s Ruskem úzké vztahy, jak výzvy, tak příležitosti; vyjadřuje hluboké znepokojení nad tím, že středoasijské státy obcházejí sankce EU vůči Rusku, které mají ukončit válku na Ukrajině; vyzývá orgány středoasijských států, zejména Kazachstánu, Kyrgyzstánu a Uzbekistánu, k úzké spolupráci s EU, zejména s vyslancem pro uplatňování sankcí EU;

4. znovu vyzdvihuje klíčový význam posílených dohod o partnerství a spolupráci jako rámce pro spolupráci se zeměmi Střední Asie; se znepokojením bere na vědomí, že posílená dohoda s Kyrgyzstánem nebyla dosud podepsána, ačkoli jednání byla uzavřena v roce 2019; vyzývá Radu a Komisi, aby vyřešily zbývající problémy a bez dalších průtahů podepsaly dohody o partnerství a spolupráci s Kyrgyzstánem a Uzbekistánem, aby je Parlament mohl ratifikovat; zdůrazňuje, že pokud by tyto dohody nebyly po uzavření jednání podepsány, zpochybnilo by to věrohodnost EU jako globálního aktéra;

Regionální spolupráce

5. vyzdvihuje velký potenciál vzájemně přínosné spolupráce v oblastech, jako je udržitelný rozvoj, konektivita, energetika, kritické suroviny a bezpečnost, neboť Střední Asie je klíčovým regionem pro propojení východu se západem; zdůrazňuje, že má-li být strategie Global Gateway úspěšná, musí EU své ambiciózní plány proměnit ve skutky a uvolnit potřebné prostředky; upozorňuje, že je důležité vybudovat transkaspický koridor, jenž bude alternativním propojením mezi Asií a Evropou, a pracovat na přilákání investic a odstranění nedostatků, které byly určeny ve studii Evropské banky pro obnovu a rozvoj;

6. bere na vědomí dlouhodobé úzké vztahy středoasijských států s Afghánistánem a rozvoj pragmatických kontaktů s Tálibánem po jeho nástupu k moci v roce 2021, který však oficiálně neuznávají; zdůrazňuje, že středoasijské státy se zásadním způsobem podílejí na zajištění stability v Afghánistánu poskytováním humanitární pomoci, dodávek elektřiny, obchodních příležitostí a společnými projekty konektivity; vybízí zvláštního vyslance EU pro Afghánistán, aby v rámci dialogu EU a Střední Asie o Afghánistánu pokračoval v úzké spolupráci se svými středoasijskými protějšky; uznává, že Střední Asie je klíčovým regionem pro zvládnutí náboženského extremismu, terorismu a sítí pro pašování drog a že v důsledku pokračující humanitární krize v Afghánistánu čelí zvýšenému migračnímu tlaku;

7. upozorňuje na to, že EU je v tomto regionu významným poskytovatelem pomoci; zdůrazňuje, že je důležité postupovat jednotně jako „tým Evropa“, protože tak mohou vznikat synergie a přijatá opatření mohou docílit maximálního dopadu, což poskytuje příležitost k prezentaci přínosů vzájemné spolupráce; zdůrazňuje, že je důležité zajistit viditelnost pomoci a investic EU;

8. bere na vědomí, že změna klimatu, rostoucí populace a hospodářské potřeby zvyšují ve Střední Asii tlak na vodní zdroje; zdůrazňuje, že v této otázce je nutné zintenzivnit regionální spolupráci mezi zeměmi na horních a dolních tocích řek, aby se zabránilo konfliktům kvůli rozdělení a používání vodních zdrojů; s potěšením bere na vědomí regionální platformy, jako je Mezinárodní fond pro záchranu Aralského jezera, které země ve Střední Asii podněcují k dialogu a spolupráci; připomíná, že byl navázán dialog mezi EU a Střední Asií o životním prostředí, aby se podpořila stabilizace Aralského jezera a lepší hospodaření s vodními zdroji;

Demokracie a lidská práva

9. naléhá na středoasijské země, aby dodržovaly své povinnosti v oblasti demokracie a lidských práv, jak je stanoveno i v dohodách o partnerství a spolupráci a v systému všeobecných celních preferencí plus; zdůrazňuje význam pravidelného dialogu se středoasijskými zeměmi o lidských právech, protože je nástrojem k prosazování lidských práv a základních svobod a fórem, kde je možné upozorňovat na otázky budící znepokojení; vyzývá delegace EU a zastupitelské úřady členských států ve Střední Asii, aby pokračovaly v aktivním sledování tamní situace, spolupracovaly s obránci lidských práv a reagovaly na porušování lidských práv a politicky motivované pronásledování osob, mimo jiné účastí na soudních řízeních a návštěvami politických vězňů;

10. upozorňuje na přetrvávající vážné demokratické nedostatky ve střední Asii a zdůrazňuje, že občanská společnost může významně podpořit reformy a řádnou správu v tomto regionu; s politováním bere na vědomí restriktivní legislativní iniciativy namířené proti nevládním organizacím a sdělovacím prostředkům, které omezují prostor pro činnost organizací občanské společnosti; konstatuje, že země ve Střední Asii mají mladé a dynamické populace, které by měly mít příležitost se smysluplně zapojit do utváření budoucnosti své vlasti; oceňuje činnost fóra občanské společnosti EU a Střední Asie a vyzývá EU, aby občanskou společnost více podporovala;

11. konstatuje, že je nutné posílit odolnost Střední Asie vůči dezinformacím podporou nezávislých sdělovacích prostředků a obsahu v místních jazycích, zvyšováním mediální gramotnosti a pořádáním speciálních kurzů pro místní novináře; je znepokojen zvyšováním počtu zatčených novinářů a bloggerů a hrozbami zákazu činnosti nezávislých sdělovacích prostředků; trvá na tom, že je nutné dodržovat práva novinářů, nezávislých bloggerů a obránců lidských práv, že jim musí být zaručena ochrana před obtěžováním, nátlakem a vyhrožováním a že musí být vyšetřeny všechny útoky proti nim;

12. je znepokojen tím, že ve Střední Asii je stále rozšířeno genderově motivované násilí, diskriminace a obtěžování menšin a osob LGTBIQ, a naléhá na středoasijské vlády, aby tomuto porušování lidských práv zabránily přijetím vhodných zákonů a opatření;

13. zdůrazňuje, že EU by měla využít svůj pozitivní obraz ve Stření Asii a zintenzivnit kulturní a veřejnou diplomacii; přimlouvá se za podporu mezilidských kontaktů a mobility, za vytváření příležitosti ke vzdělávání a vědecké činnosti prostřednictvím programů Erasmus+ a Horizont 2020 a rozvoj cestovního ruchu;

°

° °

14. pověřuje svou předsedkyni, aby předala toto usnesení Radě, Komisi a místopředsedovi Komise, vysokému představiteli Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a prezidentům, vládám a parlamentům Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Tádžikistánu, Turkmenistánu a Uzbekistánu.